

Asia: VN/25202/2024

Lausuntopyyntö sosiaali- ja terveysministeriön asetusluonnoksesta Sosiaali- ja terveysalan tietolupaviranomaisen suoritteiden maksullisuudesta

Lausunnonantajan lausunto

Onko suoritteet jaoteltu tarkoituksenmukaisesti?

Maksuasetuksen suoritteet on jaoteltu pääosin tarkoituksenmukaisesti.

Ovatko eri suoritteista perittävät maksut ymmärrettäviä ja oikeudenmukaisia?

Esityksen mukaan maksut säilytettäisiin ennallaan vuoden 2025 ajan. Tätä on perusteltu sillä, että vireillä on toisiolain korjaamisen valmistelu ja asetukseen tehtävät muutokset ovat sidoksissa tämän muutosehdotuksen aikatauluun. HUS pitää tärkeänä, että ainakin suurimpia asetuksen mukaisten hintoihin liittyviä ongelmia korjattaisiin jo ensi vuonna. Hinnat heikentävät tutkimustyön edellytyksiä. Tutkijoiden ja opiskelijoiden tasa-arvoista mahdollisuutta käyttää laadukkaita rekistereitä tulee edistää. Esimerkiksi opinnäytetöitä tehdään tyypillisesti ilman ulkopuolista rahoitusta. Opinnäytetyöt ovat välttämätön osa suomalaisen korkeakoulututkinon suorittamista. Perittävät maksut ovat ristiriidassa myös sen kanssa, että yliopistolain mukaisesti korkeakoulu on maksutonta. Samoin tutkijalähtöistä akateemista tutkimusta tehdään usein ilman ulkopuolista rahoitusta.

Keskimäärin Findatan maksut ovat vain 65 % niiden omakustannusarvosta. Tästä huolimatta erityisesti tutkijalähtöisissä tutkimuksissa ja opinnäytetöissä vaikuttavat maksut korkeilta.

Ks. tarkemmin kohdasta muut asetusluonnosta koskeva huomioid.

Onko omakustanteisesti perittävä maksu ja tuntihinta Findatan työstä ymmärrettävä?

Omakustanteisesti perittävä maksu ja tuntihinta eivät ole ymmärrettäviä. Akateemista tutkimusta tehdään niukalla tutkimusrahoituksella. Asetuksen 147 euroa työtunnilta on korkea ja palvelun kokonaishinta voi nousta tutkijalle kohtuuttomaksi.

Ehdotettua tuntihintaa tulisi HUSin näkemyksen mukaan vielä tarkastella kriittisesti kuten olemme aiemmassa lausunnossamme todenneet.

Muut asetusluonnosta koskevat huomiot.

Tutkijalle on haastavaa ennakoida Findatalta työhön kuluvaan aikaa ja siten lopullista kustannusta. Asetusluonnoksen 147 euron hintaa työtunnilta tulisi tarkistaa. Tuntihinta ei saisi ylittää läpinäkyvään kustannuslaskentaan perustuvaa omakustannushintaa. Tuntihinta vaikuttaa siltä, että siihen on jyvitetty sangen korkeat kiinteät kustannukset. Perustelumuistiossa ei ole läpinäkyvästi tarkemmin perusteltu tuntihinnan kustannuslaskennan perusteita ja on vaikea arvioida ylittääkö se tosiasiallisen omakustannushinnan ja kuinka paljon.

Asetusluonnoksessa on kahdessa lupatyypissä merkittävästi omakustannusarvoa korkeampi hinta. Tällaisia maksuja ovat tutkijalähtöinen tietopyyntö ja vähäinen muutos tietolupaun. Perustelumuistiossa ei ole lain edellyttämällä tavalla perusteltu sitä, mitkä ovat ne erityiset syyt, joiden vuoksi ko. maksut perittäisiin omakustannusarvoa suurempana.

HUS pitää erittäin tärkeänä, että jo vuoden 2025 aikana Findatan tutkijalähtöisten tutkimusten ja opinnäytetöiden maksuja alennetaan. Todettakoon, että HUS itse tarjoaa tietopoiminnat ja -palvelun toistaiseksi maksutta HUSin omille tutkimusryhmille.

Vähäisten muutosten (mm. henkilöiden lisäys tutkimusryhmään, luvan voimassaolon pidennys) käsittelystä perittävät maksut voivat erityisesti pidemmässä tutkimuksessa muodostua merkittäviksi kustannuksiksi. Olisi tärkeää pohtia muita vaihtoehtoisia menettelyjä käsitellä em. tietoja. Vähintäänkin näistä vähäisistä muutoksista perittäviä Findatan maksuja tulisi jo vuonna 2025 alentaa ja ainakaan niiden ei tulisi ylittää läpinäkyvään kustannuslaskentaan perustuvaa omakustannuslaskelmaa. Omakustannuslaskelman ylittäminen ei ole laillista ja perusteltua.

Maksuasetuksen vuoden voimassaolo on perusteltu ottaen huomioon valmisteltavana oleva toisilain muutokset ja valmistelun aikataulu. Kuitenkin jo vuoden 2025 maksuja tulisi asetuksessa korjata edellä esitetyllä tavalla. Nämä muutokset eivät ole riippuvaisia toisilakiin tehtävistä korjauksista.

Prosessien kehittäminen ja käytänteiden sujuvoittaminen yhdessä rekisterinpitäjien kanssa on tarpeellista, jotta kokonaisuuden eri elementit tulevat huomioon otetuksi. Hakuprosessin viiveet tulisi ottaa erityisen tarkastelun alle.

Hyvinvointialueiden ja myös korkeakoulujen tiukka taloustilanne huomioon ottaen eivät perittävät korkeat Findatan maksut ole perusteltuja. Maksuasetuksen muutoksilla voidaan osaltaan jo vuonna 2025 vaikuttaa siihen, että HUS, hyvinvointialueet, yliopistot ja korkeakoulut voivat panostaa laadukkaaseen tutkimukseen. Laadukas tutkimus vaikuttaa osaltaan myös Suomen kansainväliseen kilpailukykyyn.

Miettinen Kristiina

HUS-Yhtymä - HUS Laki- ja hallintoasiat, hallintopäällikkö Jaana Vento

